

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 28 października 2010 r.*

W sprawie C-203/09

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Bundesgerichtshof (Niemcy) postanowieniem z dnia 29 kwietnia 2009 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 8 czerwca 2009 r., w postępowaniu:

Volvo Car Germany GmbH

przeciwko

Autohof Weidendorf GmbH,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: A. Tizzano, prezes izby, J.J. Kasel, A. Borg Barthet, E. Levits i M. Safjan (sprawozdawca), sędziowie,

* Język postępowania: niemiecki.

rzecznik generalny: Y. Bot,
sekretarz: B. Fülöp, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 6 maja 2010 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Volvo Car Germany GmbH przez J. Kummera oraz P. Wassermanna, Rechtsanwälte,
- w imieniu Autohof Weidensdorf GmbH przez J. Breithaupta, Rechtsanwalt,
- w imieniu rządu niemieckiego przez J. Möllera, J. Kemper oraz S. Unzeitig, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez H. Støvlbæka oraz B.R. Killmanna, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 3 czerwca 2010 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 18 lit. a) dyrektywy Rady 86/653/EWG z dnia 18 grudnia 1986 r. w sprawie koordynacji ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do przedstawicieli handlowych działających na własny rachunek (Dz.U. L 382, s. 17, zwanej dalej „dyrektywą”).

- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Autohof Weidensdorf GmbH (zwaną dalej „AHW”) a Volvo Car Germany GmbH (zwaną dalej „Volvo Car”) w przedmiocie zgłoszonych przez AHW roszczeń o świadczenie wyrównawcze i o zapłatę należności na podstawie not kredytowych.

Ramy prawne

Uregulowania Unii

- 3 Zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy:

„Do celów niniejszej dyrektywy »przedstawiciel handlowy« oznacza pośrednika pracującego na własny rachunek, któremu powierzono stałe pośredniczenie przy sprzedaży lub kupnie towarów na rzecz innej osoby, zwanej dalej »zleceniodawcą«, lub zawarciu transakcji w imieniu i na rachunek zleceniodawcy”.

- 4 Zgodnie z art. 16 dyrektywy:

„Niniejsza dyrektywa nie narusza zastosowania ustawodawstw państw członkowskich, które przewidują natychmiastowe rozwiązanie umowy agencyjnej:

- a) z powodu niespełnienia obowiązków w całości lub częściowo przez jedną ze stron;

b) w przypadku wystąpienia wyjątkowych okoliczności”.

5 Artykuł 17 dyrektywy stanowi:

„1. Państwa członkowskie podejmą środki niezbędne w celu zapewnienia, że po rozwiązaniu umowy agencyjnej przedstawicielowi handlowemu przysługuje świadczenie wyrównawcze, zgodnie z ust. 2, lub odszkodowanie, zgodnie z ust. 3.

2. a) Przedstawiciel handlowy ma prawo do świadczenia wyrównawczego, gdy i o ile:

— pozyskał on dla zleceniodawcy nowych klientów lub znacznie zwiększył wielkość obrotów handlowych z istniejącymi klientami, a zleceniodawca z tytułu transakcji z tymi klientami czerpie nadal znaczne korzyści,

oraz

— zapłata takiego świadczenia wyrównawczego przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności, w szczególności prowizji utraconych z tytułu transakcji z tymi klientami, jest zgodna z zasadami słuszności. [...]”

6 Artykuł 18 dyrektywy stanowi:

„Świadczenie wyrównawcze lub odszkodowanie wskazane w art. 17 nie jest płacone:

- a) gdy zleceniodawca rozwiązał umowę agencyjną z powodu uchybienia przypisywanego przedstawicielowi handlowemu, które na podstawie prawa krajowego uzasadnia natychmiastowe rozwiązanie umowy agencyjnej;

- b) gdy przedstawiciel handlowy rozwiązał umowę agencyjną, chyba że rozwiązanie takie uzasadnione jest okolicznościami dotyczącymi zleceniodawcy lub też wiekiem, ułomnością bądź chorobą przedstawiciela handlowego, wskutek których nie można od niego wymagać kontynuacji działalności;

[...]”

7 Zgodnie z art. 19 tej dyrektywy:

„Strony nie mogą odstępować od przepisów art. 17 i 18 ze szkodą dla przedstawiciela handlowego przed wygaśnięciem umowy agencyjnej”

Uregulowania krajowe

- 8 Zgodnie z § 89a Handelsgesetzbuch (niemieckiego kodeksu handlowego, zwanego dalej „HGB”):

„(1) Z ważnego powodu każda ze stron może rozwiązać umowę bez zachowania okresu wypowiedzenia. Prawa tego nie można ani wyłączyć, ani ograniczyć [...]”.

- 9 Paragraf 89b HGB transponuje art. 17–19 dyrektywy. W okresie właściwym dla okoliczności faktycznych sprawy przed sądem krajowym przepis ten miał następujące brzmienie:

„(1) Po rozwiązaniu umowy agencyjnej przedstawiciel handlowy może żądać od zleceniodawcy zapłaty stosownego świadczenia wyrównawczego, jeżeli i o ile:

1. nawet po rozwiązaniu umowy agencyjnej zleceniodawca nadal czerpie znaczne korzyści z tytułu transakcji z nowymi klientami, których pozyskał dla niego przedstawiciel handlowy,
2. w następstwie rozwiązania umowy agencyjnej przedstawiciel handlowy traci prawo do prowizji z tytułu już zawartych i przyszłych transakcji z klientami, których pozyskał, do których wypłaty byłby uprawniony, gdyby umowa agencyjna nie została rozwiązana, oraz

3. przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności zapłata takiego świadczenia wyrównawczego jest zgodna z zasadami słuszności.

Jeżeli przedstawiciel handlowy zwiększył obroty handlowe z istniejącym klientem tak znacznie, że z gospodarczego punktu widzenia odpowiada to pozyskaniu nowego klienta, to uważa się, że pozyskał nowego klienta.

[...]

(3) Świadczenie to nie jest należne, gdy:

1. przedstawiciel handlowy wypowiedział umowę, chyba że zachowanie zleceniodawcy stanowiło uzasadnioną przyczynę tego wypowiedzenia lub jeżeli nie można od przedstawiciela handlowego wymagać dalszego prowadzenia działalności ze względu na jego wiek lub chorobę, lub
2. zleceniodawca wypowiedział umowę, a wypowiedzenie nastąpiło z ważnego powodu związanego z zawinionym zachowaniem przedstawiciela handlowego [...].”

¹⁰ Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Bundesgerichtshof powołanym w postanowieniu odsyłającym przepisy dotyczące świadczenia wyrównawczego przysługującego przedstawicielowi handlowego zawarte w § 89b HGB stosuje się w drodze analogii do umowy dealerskiej, takiej jak będąca przedmiotem postępowania przed sądem krajowym. Zgodnie ze wskazanym orzecznictwem wystarcza, aby ważny powód uzasadniający wypowiedzenie umowy ze skutkiem natychmiastowym obiektywnie

istniał w chwili podejmowania decyzji o jej wypowiedzeniu. Zakładając, że przedstawiciel handlowy przed przewidzianym wygaśnięciem umowy dopuścił się zawinionego uchybienia, które uzasadniałoby natychmiastowe wypowiedzenie, orzecznictwo Bundesgerichtshof upoważnia wręcz zleceniodawcę, który zdecydował, że po upływie okresu wypowiedzenia umowę zakończy, do ponownego wypowiedzenia umowy w trybie natychmiastowym, jeżeli o uchybieniu powziął wiadomość przed upływem okresu wypowiedzenia, albo do powołania się na uchybienie celem odmowy spełnienia świadczenia wyrównawczego, jeżeli o uchybieniu powziął wiadomość dopiero po przewidzianym wygaśnięciu umowy.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- 11 Volvo Car (producent) i AHW (dealer) zawarły umowę dealerską. Jednocześnie członkowie zarządu AHW wspólnie z poprzednim członkiem zarządu prowadzili spółkę Autovermietung Weidensdorf GbR (zwaną dalej „AVW”). AVW nawiązała za pośrednictwem innej spółki stosunki handlowe z Volvo Car regulowane przez „porozumienie ramowe dla znaczących klientów” dotyczące wyjątkowych upustów w ramach dostawy nowych pojazdów marki Volvo. Zgodnie z porozumieniem ramowym AVW kupowała od AHW pojazdy, korzystając z ustalonych upustów. AHW otrzymała z tego tytułu od Volvo Car dodatkowe gratyfikacje.
- 12 Pismem z dnia 6 marca 1997 r. Volvo Car złożyła AHW oświadczenie o rozwiązaniu umowy dealerskiej z dniem 31 marca 1999 r.
- 13 W okresie od kwietnia 1998 r. do lipca 1999 r. dokonana została przedterminowa odsprzedaż 28 pojazdów, które AVW kupiła od AHW, z naruszeniem umowy

dealerskiej. Jak wynika z postanowienia odsyłającego, w ramach postępowania kasacyjnego przyjęto, że Volvo Car dowiedziało się o tych faktach dopiero po wygaśnięciu umowy dealerskiej.

- 14 Uznając, że § 89b HGB ma zastosowanie do umowy dealerskiej, AHW żąda od Volvo Car świadczenia wyrównawczego z tytułu pozyskania klienteli oraz zapłaty należności na podstawie not kredytowych. Volvo Car uważa, że roszczenie AHW o świadczenie wyrównawcze jest wykluczone na podstawie § 89b ust. 3 pkt 2 HGB. Volvo Car jest zdania, że AHW pobrała dodatkowe gratyfikacje, do których nie miała prawa, ponieważ współdziałając świadomie z AVW nie dochowała określonego w umowie okresu posiadania pojazdów. W ramach postępowania kasacyjnego, w którym złożono rozpatrywany wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, zostało ustalone, że AHW uchybiła opisanym zachowaniem obowiązkom wynikającym z umowy dealerskiej zawartej z Volvo Car. W konsekwencji, gdyby Volvo Car powzięła wiadomość o tym fakcie przed wygaśnięciem wskazanej umowy, miałyby prawo do jej wypowiedzenia ze skutkiem natychmiastowym.
- 15 Landgericht uwzględnił powództwo AHW w zakresie świadczenia wyrównawczego w wysokości 180 159,46 EUR i w zakresie not kredytowych w pełnej wysokości – wraz z odsetkami.
- 16 Wskutek apelacji Volvo Car Oberlandesgericht częściowo zmienił wyrok sądu pierwszej instancji w zakresie wysokości świadczenia wyrównawczego oraz not kredytowych. Sąd ten uznał, stosując w drodze analogii § 89b ust. 1 HGB, że AHW przysługuje od Volvo Car świadczenie wyrównawcze. Oberlandesgericht stwierdził, że wykładni § 89b ust. 3 pkt 2 HGB należy dokonywać zgodnie z art. 18 lit. a) dyrektywy. W związku z powyższym sąd ten uznał, że przedstawiciel handlowy traci prawo do

świadczenia wyrównawczego, gdy decyzja zleceniodawcy o rozwiązaniu umowy jest podjęta z ważnego powodu.

- 17 Przeciwno wyrokowi wydanemu przez Oberlandesgericht Volvo Car wniosła skargę kasacyjną. Sąd krajowy uznał, że rozstrzygnięcie sporu zależy od wykładni art. 18 lit. a) dyrektywy.
- 18 W tych okolicznościach Bundesgerichtshof postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 18 lit. a) dyrektywy [...] należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on uregulowaniu krajowemu, zgodnie z którym świadczenie wyrównawcze dla przedstawiciela handlowego nie jest płacone również w przypadku zwyczajnego wypowiedzenia umowy przez zleceniodawcę, gdy w momencie zwyczajnego wypowiedzenia umowy wprawdzie występował ważny powód do natychmiastowego rozwiązania umowy ze względu na zawinione zachowanie przedstawiciela handlowego, jednakże nie był on przyczyną wypowiedzenia?

2) Jeżeli takie uregulowanie jest zgodne z dyrektywą:

Czy art. 18 lit. a) dyrektywy sprzeciwia się stosowaniu w drodze analogii uregulowania krajowego dotyczącego wyłączenia prawa do świadczenia wyrównawczego do przypadku, gdy ważny powód do natychmiastowego rozwiązania umowy ze względu na zawinione zachowanie przedstawiciela handlowego wystąpił dopiero po dokonaniu zwyczajnego wypowiedzenia i zleceniodawca dowiedział się o nim

dopiero po rozwiązaniu umowy, w związku z czym nie mógł dokonać innego, natychmiastowego rozwiązania umowy opartego na zawinionym zachowaniu przedstawiciela handlowego?”

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie właściwości Trybunału i dopuszczalności pytań prejudycjalnych

Uwagi przedłożone Trybunałowi

- ¹⁹ Volvo Car jest zdania, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest niedopuszczalny. W jej ocenie przedmiot sporu przed sądem krajowym nie jest bowiem objęty zakresem zastosowania dyrektywy. Dealer taki jak AHW nie jest „przedstawicielem handlowym” w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy ani w rozumieniu § 84 ust. 1 zdanie pierwsze HGB. Tymczasem zasada wykładni zgodnej przepisów prawa krajowego z dyrektywami ma zastosowanie jedynie w zakresie bezpośredniego zastosowania danej dyrektywy.
- ²⁰ AHW podniosła na rozprawie, że ze względu na zastosowanie w prawie niemieckim, w drodze analogii, przepisów dotyczących przedstawicieli handlowych do umów dealerskich pytania prejudycjalne są dopuszczalne. Ponadto pytanie pierwsze nie ma charakteru hipotetycznego.

- 21 Rząd niemiecki podnosi, że w prawie niemieckim przepisy dotyczące przedstawicieli handlowych mają zastosowanie w drodze analogii do dealerów. W konsekwencji orzeczenie w przedmiocie świadczenia wyrównawczego spółki AHW zależy od wykładni przepisów dyrektywy dotyczących wyłączenia prawa do świadczenia wyrównawczego przedstawicieli handlowych. W zakresie dotyczącym pytania pierwszego rząd niemiecki podniósł na rozprawie, że pytanie to nie jest hipotetyczne, ponieważ dotyczy problemu, którego rozwiązanie poprzedza udzielenie odpowiedzi na pytanie drugie.
- 22 Zdaniem Komisji nic nie stoi na przeszkodzie uznaniu właściwości Trybunału do udzielenia odpowiedzi na pytania prejudycjalne, ponieważ niemieckie przepisy krajowe transponujące dyrektywę powinny być interpretowane w zgodności z tą dyrektywą. Komisja ma jednak wątpliwości co do dopuszczalności pierwszego pytania, ponieważ dotyczy ono wypadku nieodpowiadającego okolicznościom faktycznym, o których ma orzekać sąd krajowy.

Ocena Trybunału

- 23 W zakresie dotyczącym po pierwsze właściwości Trybunału do udzielenia odpowiedzi na pytania prejudycjalne należy przypomnieć, że w ramach ustanowionej na mocy art. 267 TFUE współpracy pomiędzy Trybunałem a sądami krajowymi jedynie do sądu krajowego należy ocena, na podstawie konkretnych okoliczności danej sprawy, zarówno tego, czy do wydania wyroku konieczne jest wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, jak i znaczenia dla sprawy pytań prejudycjalnych przedstawionych Trybunałowi. Nieuwzględnienie przez Trybunał przedstawionego przez sąd krajowy wniosku jest możliwe jedynie wówczas, gdy w sposób oczywisty okazuje się, że wykładnia prawa Unii, o której dokonanie się zwrócono, nie pozostaje w jakimkolwiek związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem postępowania przed sądem krajowym, lub że pytanie jest ogólne bądź hipotetyczne (zob. w szczególności wyrok z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie C-3/04 Poseidon Chartering, Zb.Orz. s. I-2505, pkt 14).

- 24 W konsekwencji, gdy pytania przedstawione przez sądy krajowe dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest w zasadzie zobowiązany do wydania orzeczenia. W istocie ani z art. 267 TFUE, ani z celu postępowania ustanowionego przez ten przepis nie wynika, by zamiarem autorów traktatu było wyłączenie kompetencji Trybunału w odniesieniu do wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, które dotyczą przepisu Unii w sytuacji, gdy prawo krajowe państwa członkowskiego odsyła do tego przepisu w celu określenia zasad mających zastosowanie do sytuacji o charakterze wyłącznie wewnętrznym państwa członkowskiego (zob. ww. wyrok w sprawie Poseidon Chartering, pkt 15).
- 25 Kiedy bowiem przepisy prawa krajowego dotyczące sytuacji o charakterze wyłącznie wewnętrznym są tożsame z przepisami prawa Unii, w szczególności w celu uniknięcia dyskryminacji lub ewentualnego zakłócenia konkurencji, niewątpliwie w interesie Wspólnoty jest, by w celu uniknięcia rozbieżności interpretacyjnych mogących powstać w przyszłości przepisy lub pojęcia przejęte z prawa Unii były interpretowane w sposób jednolity, niezależnie od warunków, w jakich mają być stosowane (ww. wyrok w sprawie Poseidon Chartering, pkt 16).
- 26 Jakkolwiek pytania przedstawione w niniejszym postępowaniu dotyczą umowy dealerskiej, a nie umowy przedstawicielstwa handlowego, i w związku z tym omawiana sytuacja nie podlega bezpośrednio dyrektywie, to jednak w prawie niemieckim obydwa rodzaje umów są traktowane identycznie (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Poseidon Chartering, pkt 17).
- 27 Ponadto z akt sprawy nie wynika, że sąd odsyłający może odstąpić od wykładni przepisów dyrektywy dokonanej przez Trybunał.

- 28 W tych okolicznościach należy oddalić zarzut braku właściwości.
- 29 Po drugie, w zakresie dotyczącym dopuszczalności pierwszego pytania prejudycjalnego, należy wskazać, że pytanie to dotyczy sytuacji, w której w chwili zwyczajnego wypowiedzenia umowy występował powód uzasadniający natychmiastowe jej rozwiązanie, który nie został powołany przez zleceniodawcę dla uzasadnienia rozwiązania umowy. Jak wynika z postanowienia odsyłającego, naruszenie obowiązków umownych zarzucane AHW miało miejsce po zawiadomieniu o zwyczajnym wypowiedzeniu umowy dealerskiej.
- 30 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że pierwsze pytanie prejudycjalne dotyczy sytuacji czysto hipotetycznej, która w oczywisty sposób nie odpowiada okolicznościom faktycznym w postępowaniu przed sądem krajowym i stanowi w związku z tym pytanie pozbawione znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu zawisłego przed tym sądem.
- 31 W związku z powyższym pierwsze pytanie prejudycjalne jest niedopuszczalne.

Co do istoty

Uwagi przedłożone Trybunałowi

- 32 Volvo Car proponuje, by na drugie pytanie prejudycjalne udzielić odpowiedzi przeczącej w oparciu o rozszerzającą wykładnię kryteriów określonych w art. 18 lit. a)

dyrektywy. W szczególności z dyrektywy nie wynika w żaden sposób, jakoby wyłącznie świadczenia wyrównawczego miało zależeć od czysto przypadkowego kryterium odnoszącego się do kwestii, czy zawinione zachowanie uzasadniające natychmiastowe rozwiązanie umowy zostało wykryte przed wygaśnięciem umowy.

- 33 AHW podniosła na rozprawie, że możliwość zwolnienia zleceniodawcy z obowiązku spełnienia na rzecz przedstawiciela handlowego świadczenia wyrównawczego, przez przyjęcie rozszerzającej wykładni art. 18 lit. a) dyrektywy, prowadziłaby do zakłócenia konkurencji. W związku z tym wspomniany przepis, stanowiący odstępstwo od obowiązku spełnienia świadczenia wyrównawczego, należy interpretować literalnie. Zgodnie z tą wykładnią istniałby wymóg, aby zawinione zachowanie przedstawiciela stanowiło bezpośrednią przyczynę decyzji o rozwiązaniu umowy. Ponadto na podstawie art. 17 ust. 2 lit. a) dyrektywy przewidującego ocenę według zasad słuszności istnieje możliwość obniżenia kwoty świadczenia wyrównawczego lub nawet pozabawienia przedstawiciela handlowego świadczenia wyrównawczego w całości.
- 34 Rząd niemiecki proponuje, by na drugie pytanie prejudycjalne udzielić odpowiedzi twierdzącej. Dyrektywa, która jest oparta na zasadach zaufania i obowiązku wzajemnej lojalności, ma bowiem na celu stworzenie właściwej równowagi między interesami stron. Na podstawie art. 18 lit. a) dyrektywy prawo do świadczenia wyrównawczego jest wyłączone, gdy uchybienie przypisywane przedstawicielowi handlowemu nie było wprawdzie bezpośrednio powodem decyzji o rozwiązaniu umowy, lecz obiektywnie występowało przed podjęciem tej decyzji i mogło uzasadniać zgodnie z prawem krajowym decyzję o natychmiastowym rozwiązaniu umowy. Wystarczy, by zawinione zachowanie przedstawiciela handlowego teoretycznie mogło zostać użyte przez zleceniodawcę jako uzasadnienie decyzji o rozwiązaniu umowy (hipotetyczny związek przyczynowy). Natomiast, zdaniem rządu niemieckiego, w związku z tym, że obydwie wskazane przesłanki muszą być spełnione łącznie, art. 18 lit. a) dyrektywy

nie ma zastosowania, gdy owe przesłanki nie są spełnione w tym samym czasie i uchybienie obowiązkowi nastąpiło dopiero po podjęciu decyzji o rozwiązaniu umowy.

³⁵ Zdaniem Komisji regulacja ustanowiona w art. 17–19 dyrektywy ma charakter bezwzględnie obowiązujący. Jednocześnie rozszerzająca wykładnia art. 18 lit. a) dyrektywy odpowiadałaby ustalonej zgodnie z zasadami słuszności równowadze między interesami zleceniodawcy a interesami przedstawiciela handlowego. Przedstawiciel handlowy powinien być bowiem objęty ochroną również wówczas, gdy zleceniodawca uznał, że jego zachowanie nie stanowi wystarczająco poważnego uchybienia uzasadniającego rozwiązanie umowy. Ponadto nic nie stoi na przeszkodzie, aby zleceniodawca oświadczył przedstawicielowi handlowemu, że jego zachowanie stanowiło powód rozwiązania umowy, o ile tego już uprzednio nie uczynił.

³⁶ W sytuacji, w której zleceniodawca wykryje uchybienie przedstawiciela handlowego dopiero po wygaśnięciu stosunku umownego, nie ma on możliwości rozwiązania umowy z tego względu, ponieważ nie istnieje już stosunek umowny, który mógłby zostać rozwiązany. Ponieważ prawodawca unijny nie przewidział w dyrektywie przepisów regulujących wspomniany wypadek, państwa członkowskie mogą swobodnie zdecydować, przy poszanowaniu ograniczeń określonych w traktacie, czy prawo do świadczenia wyrównawczego podlega wyłączeniu. W wypadku, w którym zleceniodawca dowiedział się o istnieniu zawinionego zachowania przedstawiciela handlowego przed wygaśnięciem umowy i nie powołał się na to zachowanie w celu uzasadnienia jej rozwiązania, prawo do świadczenia wyrównawczego wprawdzie przysługuje przedstawicielowi handlowemu, jednak wspomniane zachowanie może zostać uwzględnione przy miarkowaniu świadczenia wyrównawczego ze względów słuszności.

Odpowiedź Trybunału

³⁷ W drugim pytaniu prejudycjalnym sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 18 lit. a) dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on

pozbawieniu przedstawiciela handlowego działającego na własny rachunek świadczenia wyrównawczego z tytułu pozyskania klientów, gdy zleceniodawca stwierdzi, że po złożeniu oświadczenia o rozwiązaniu umowy za wypowiedzeniem i przed jej wygaśnięciem przedstawiciel dopuścił się uchybienia, które mogło uzasadnić natychmiastowe rozwiązanie wspomnianej umowy.

- 38 Celem udzielenia odpowiedzi na to pytanie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 18 lit. a) dyrektywy wskazane w tym przepisie świadczenie wyrównawcze nie przysługuje, gdy zleceniodawca rozwiązał umowę agencyjną „z powodu” uchybienia przypisywanego przedstawicielowi handlowemu, które na podstawie prawa krajowego uzasadnia natychmiastowe rozwiązanie umowy agencyjnej.
- 39 Użycie przez prawodawcę unijnego wyrażenia przyimkowego „z powodu” przemawia za tezą prezentowaną w szczególności przez Komisję, wedle której wołą wspomnianego prawodawcy było ustanowienie wymogu wystąpienia bezpośredniego związku przyczynowego między uchybieniem przypisywanym przedstawicielowi handlowemu a decyzją zleceniodawcy o rozwiązaniu umowy, aby możliwe było pozbawienie przedstawiciela handlowego świadczenia wyrównawczego przewidzianego w art. 17 dyrektywy.
- 40 Wykładnia ta znajduje potwierdzenie w genezie dyrektywy. Jak bowiem wynika z wniosku dotyczącego dyrektywy (Dz.U. 1977, C 13, s. 2), Komisja pierwotnie proponowała, by świadczenie wyrównawcze z tytułu pozyskania klientów nie było należne, gdy zleceniodawca rozwiązał umowę lub „mógł rozwiązać umowę” w wypadku wystąpienia takiego uchybienia przedstawiciela handlowego, że nie można by wymagać od zleceniodawcy dalszego trwania w stosunku umownym. Tymczasem należy stwierdzić, że prawodawca unijny nie przyjął owej drugiej przesłanki utraty prawa do świadczenia wyrównawczego.

- 41 Za powyższą wykładnią przemawia również fakt, że to samo wyrażenie przyimkowe zostało użyte w różnych wersjach językowych art. 18 lit. a) dyrektywy, w szczególności w wersji hiszpańskiej („por un incumplimiento imputable al agente comercial”), niemieckiej („wegen eines schuldhaften Verhaltens des Handelsvertreterers”), angielskiej („because of default attributable to the commercial agent”), francuskiej („pour un manquement imputable à l’agent commercial”), włoskiej („per un’inadempienza imputabile all’agente commerciale”), oraz polskiej („z powodu uchybienia przypisywanego przedstawicielowi handlowemu”).
- 42 Należy dodać, że ponieważ art. 18 lit. a) dyrektywy stanowi odstępstwo od prawa do świadczenia wyrównawczego przysługującego przedstawicielowi handlowemu, przepis ten podlega ścisłej wykładni. W związku z powyższym wskazanego przepisu nie można interpretować w sposób, który prowadziłby do przyjęcia dodatkowej, nieprzewidzianej wyraźnie w dyrektywie przyczyny utraty prawa do świadczenia wyrównawczego.
- 43 W tych okolicznościach, gdy zleceniodawca dowie się o uchybieniu przedstawiciela handlowego dopiero po wygaśnięciu umowy, nie jest już możliwe zastosowanie mechanizmu przewidzianego w art. 18 lit. a) dyrektywy. W konsekwencji przedstawiciel handlowy nie może zostać pozbawiony prawa do świadczenia wyrównawczego na podstawie tego przepisu, jeżeli zleceniodawca stwierdzi, po złożeniu przedstawicielowi handlowemu oświadczenia o rozwiązaniu umowy za wypowiedzeniem, że przedstawiciel dopuścił się uchybienia mogącego uzasadnić natychmiastowe rozwiązanie umowy.
- 44 Należy jednak dodać, że zgodnie z art. 17 ust. 2 lit. a) tiret drugie dyrektywy przedstawiciel handlowy ma prawo do świadczenia wyrównawczego, gdy i o ile zapłata takiego świadczenia wyrównawczego przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności jest zgodna z zasadami słuszności. Nie można zatem wykluczyć, że zachowanie wskazanego

przedstawiciela może zostać uwzględnione w ramach oceny odnoszącej się do określenia słuszności świadczenia wyrównawczego.

- 45 Mając na uwadze powyższe, na drugie pytanie prejudycjalne należy udzielić odpowiedzi, że art. 18 lit. a) dyrektywy sprzeciwia się pozbawieniu przedstawiciela handlowego działającego na własny rachunek świadczenia wyrównawczego z tytułu pozyskania klientów, gdy zleceniodawca stwierdzi, że po złożeniu przedstawicielowi handlowemu oświadczenia o rozwiązaniu umowy za wypowiedzeniem i przed jej wygaśnięciem przedstawiciel dopuścił się uchybienia, które mogło uzasadnić natychmiastowe rozwiązanie tej umowy.

W przedmiocie kosztów

- 46 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 18 lit. a) dyrektywy 86/653/EWG Rady z dnia 18 grudnia 1986 r. w sprawie koordynacji ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do przedstawicieli handlowych działających na własny rachunek sprzeciwia się pozbawieniu przedstawiciela handlowego działającego na własny rachunek świadczenia wyrównawczego z tytułu pozyskania klientów, gdy zleceniodawca

stwierdzi, że po złożeniu przedstawicielowi handlowemu oświadczenia o rozwiązaniu umowy za wypowiedzeniem i przed jej wygaśnięciem przedstawiciel dopuścił się uchybienia, które mogło uzasadnić natychmiastowe rozwiązanie tej umowy.

Podpisy